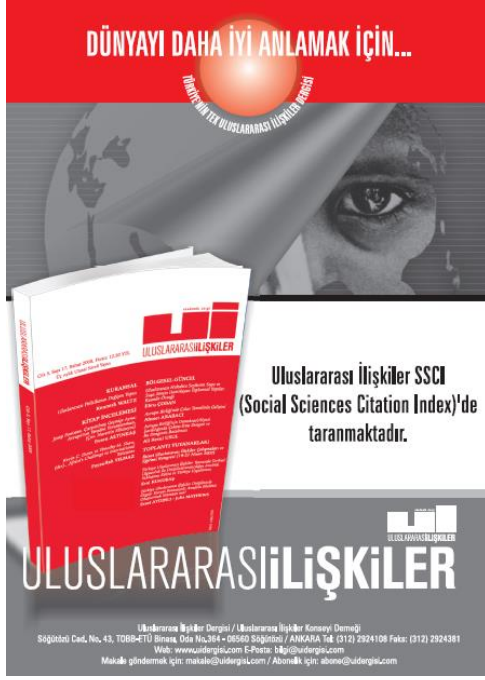

Yayın ilkeleri, izinler ve abonelik hakkında ayrıntılı bilgi:

E-mail: bilgi@uidergisi.com.tr

Web: www.uidergisi.com.tr

KİTAP İNCELEMESİ

İbrahim SIRKECİ and Barbara PUSCH,
Turkish Migration Policy

Büşra EFE*

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Uluslararası İlişkiler Bölümü,
TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi

Bu makalenin tüm hakları Uluslararası İlişkiler Konseyi Derneği'ne aittir. Önceden yazılı izin alınmadan hiç bir iletişim, kopyalama ya da yayın sistemi kullanılarak yeniden yayımlanamaz, çoğaltılamaz, dağıtılamaz, satılamaz veya herhangi bir şekilde kamunun ücretli/ücretsiz kullanımına sunulamaz. Akademik ve haber amaçlı kısa alıntılar bu kuralın dışındadır.

Aksi belirtilmediği sürece *Uluslararası İlişkiler*'de yayımlanan yazılarda belirtilen fikirler yalnızca yazarına/yazarlarına aittir. UİK Derneğini, editörleri ve diğer yazarları bağlamaz.

Uluslararası İlişkiler Konseyi Derneği | Uluslararası İlişkiler Dergisi
Web: www.uidergisi.com.tr | E- Posta: bilgi@uidergisi.com.tr

Turkish Migration Policy

İbrahim SİRKECİ ve Barbara PUSCH (der.)

Londra, Transnational London, 2016, 232 sayfa. ISBN: 978-1910781135

Büşra EFE

Yüksek Lisans Öğrencisi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, İİBF, TOBB ETÜ, Ankara.

E-posta: busraefe.efe@gmail.com

Dünya tarihinin en büyük zorunlu göçlerinden birine şahitlik ettiğimiz şu günlerde, Suriyeli göçmen akımının merkezi olan Türkiye’de, pek çok göçmen Türkiye sınırları içinde hayatlarını devam ettirmeye çalışmaktadır. Türkiye içerisinde kendisine yer bulmaya çalışan bu insanlar için yeni politikalar üretmek ve mevcut politikaları yeniden düzenlemek zorunluluk haline gelmiştir. Sadece son beş yılda yaşanan sığınmacı akınıyla değil, kuruluşundan beri kitleler halinde göç veren ve göç alan Türkiye için göç her zaman önemli bir mesele olmuştur. Bu sebeple göç politikaları alanı, akademik çalışmaların son yıllarda yoğunlaştığı konulardan biridir.

Transnational London yayınevinden Mayıs 2016’da çıkan ve editörlüğünü İbrahim Sirkeci ve Barbara Pusch’un yaptığı *Turkish Migration Policy* tam da Türkiye’nin bu alandaki akademik çalışmalara olan ihtiyacını giderme noktasında hazırlanmış bir çalışmadır. Kitabın editörlerinden, İbrahim Sirkeci Londra’da Regent’s Üniversitesi’nde görev yapmaktayken, Barbara Pusch ise 2015 yılından beri *Orient Institut İstanbul*’da araştırma asistanı olarak çalışmaktadır.

Kitapta, Osmanlı’dan günümüze Türkiye’deki göç ve göçmen algısına, cinsiyetçi vatandaşlığa, Avrupa Birliği ve Türkiye arasındaki göç politikaları odaklı ilişkilere, bugünkü Suriyeli mülteci krizinde Avrupa ile Türkiye arasında yaşananlara ve yurtdışındaki Türk diasporalarına kadar birçok farklı alt alan, 10 ayrı bölümde farklı yazarlar tarafından ele alınmaktadır. Kitaptaki bölümlerin çoğunluğu, dünyanın farklı yerlerinde düzenlenen Türkiye’yle ilgili göç konferanslarında yer alan sunum ve çalışmaların revize edilmiş halidir. Kitabın şu an Türkiye’de baskısı bulunmamasına rağmen yurtdışından temin etmek ya da kitabın dijital haline erişmek mümkündür.

Kitabın giriş kısmında Türkiye’nin göç meselesine yaklaşımına dair bir eleştiri yer almaktadır. Bu eleştiri, Avrupa’da göç meselesi, üst düzey siyasilerin gündeminde önemli bir yer tutarken, Türkiye’de ise, göçün ikincil politika meselesi olarak görüldüğü ve daha alt düzeyde bürokratlar ve uzmanlar tarafından ele alındığına dairdir. Ancak bu eleştirinin tam olarak haklı bir eleştiri olmadığını belirtmek gerekir. Özellikle Suriyeli göçmenler meselesi ile Türkiye’de göç ve göçmenler kavramları üst düzey devlet yöneticilerinin gündemlerinde üst sıralarda yer almaya başlamıştır. Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın Suriyelilere vatandaşlık verilmesi meselesini gündeme getirmesi ve bakanlar düzeyinde Suriyelilerle ilgili özellikle eğitim ve ekonomi alanında entegrasyon çalışmalarının yapılması, konunun Türkiye’de de üst düzey bir politika olarak ele alındığının göstergeleri olabilir.

Bianca Kaiser ve Ayhan Kaya tarafından kaleme alınan birinci bölümde; Osmanlı çokkültürlülüğünden, Türk cumhuriyetçiliğine, modernitenin sembolü olan Avrupalılışmaya kadar

Türkiye'nin göç politikalarının geçirdiği tarihsel sürece yer veriliyor. Yazarlar, birey ve grup haklarına önem veren normların ve bunların koruyuculuğunu üstlenen kurumların cumhuriyetle beraber inşa edilmiş olmasına rağmen Türkiye'de halen Osmanlı'daki millet sistemi anlayışının devam ettiğini iddia ediyorlar. Sünni Müslüman çoğunluğun, azınlık haklarının zarar görmesi pahasına üstün tutulduğu iddiası Türkiye'nin çokkültürlülüğü gözeterek bir uyum gerçekleştiremediğinin kanıtı olarak öne sürülüyor. Asimilasyondan entegrasyona geçiş çabalarının ele alındığı bölümde, entegrasyon kelimesini kültür ve dil unsurlarına indirgemenin yanlış bir yaklaşım olduğu vurgulanırken entegrasyonun detaylı açıklamalarına yer veriliyor. Kitaba göre uyum olgusu, göçmenlerin toplum için değerli birer üyeye dönüşmesini ve politikaya, eğitime, ekonomiye tam anlamıyla dâhil olmuş, ulusal toplumun kabul görmüş birer yasal üyesi olmalarını ifade etmektedir. Türkiye'deki uygulamalar eleştirilirken, modernleşme aşaması olarak referans verilen Avrupa'daki zayıf yönlere de yer vermektan çekinmiyor kitap. Fransa'da Fransız etnik kökenli üniversite mezunları arasındaki işsizlik oranı yüzde 5 iken, Kuzey Afrika kökenli üniversite mezunları arasındaki işsizlik oranının yüzde 27 olması bu noktada Avrupa'nın uyum çalışmalarına da getirilen bir eleştiri olmuş. Bu durum kitabın tarafsızlığını görmek açısından önemli bir nokta olarak karşımıza çıkıyor.

Kitabın en ilgi çekici bölümlerden birinde Özge Kaytan, 1970'lerden sonra Bulgaristan'dan Türkiye'ye göç etmek zorunda kalmış kadın göçmenlerin hikâyelerine yer veriyor. Mülakat yöntemiyle toplanmış veriler aracılığıyla, söz konusu dönemde Türkiye'de bu kadın göçmenlerin bir birey olarak ele alınmadığı, özel alanlarının ihmal edildiği ve sadece ailenin birer üyesi olarak değerlendirildiklerine dikkat çekiliyor. Göçmen kadınların dilinden, kadınların Türkiye'ye geldiklerinde işe giderken çocuklarını bırakabilecekleri yuvaların olmaması sebebiyle çalışma hayatına veda etmek zorunda kaldıkları anlatılıyor. Kadınların mülkiyet edinmesinin pek yaygın olmadığı, toplum tarafından göçmen kadın algısı oluşturulduğu ve bu durumun göçmen kadınlar üzerinde yarattığı olumsuzluklar üzerinden kitap, farklı insan hikâyelerine değinmeye çalışıyor.

Birce Demiryontan, kitabın dördüncü bölümünde Avrupa Birliği ve Türkiye'nin göç politikaları reformu başlığını ele alıyor. Söz konusu konu çerçevesinde Demiryontan, Türkiye'nin 1999'da başlayan adaylık süreciyle beraber Avrupa Birliği'nin, Türkiye'nin iç politika yapımında da önemli bir etkiye sahip olduğunu iddia etmektedir. Bu bölümde, iki taraf arasında var olan ilişkiye konu bazlı olarak yaklaşılarak taraflar arasındaki göç politikaları yapımına dair görüşmelerin önemine dikkat çekilmektedir. Konu, Schimmelfenning ve Sedelmeier'in dış teşvikler modeli (*external incentives model*) çerçevesinde ele alınarak Türkiye'de Avrupa Birliği reformlarının devam etmesine dayanak gösteriliyor.¹ Bu durum kitabın teorik alt yapısını güçlendirici bir rol oynuyor. Bölümün sonunda ise göç politikalarına dair reformların taraflar arasındaki ilişkide önemli bir değer ifade ettiğinin Avrupa için kriz olarak tanımlanan Suriyeli göçmenler meselesi ile daha da anlaşılmiş olduğu ifade edilmektedir.

N. Ela Gökâl Aras ve Zeynep Şahin Mencütek tarafından kaleme alınan beşinci bölümde, kitlesel göçün bir dış politika aracı olarak kullanılmasına dikkat çekiliyor. H. Deniz Genç ve N. Aslı Şirin Öner'in hazırladığı altıncı bölümde Türkiye'deki Suriyelilere dair yasal düzenlemeler ve Türkiye ile AB arasındaki anlaşma Suriyelilerin önündeki problemler olarak ele alınırken Ülkü Sezgi Sözen'in

1 Frank Schimmelfenning ve Ulrich Sedelmier, "Introduction: Conceptualizing the Europeanization of Central and Eastern Europe", Frank Schimmelfenning ve Ulrich Sedelmier (der.), *The Europeanization of Central and Eastern Europe*, Ithaca, NY, Cornell University Press, 2005, s.1-28'den aktaran Birce Demiryontan, "Turkish Migration Policy Reform: From Accession To Policy Conditionality", İbrahim Sirkeci ve Barbara Pusch (der.), *Turkish Migration Policy*, Londra, Transnational London, 2016, s.73-90.

yedinci bölümlünde ise Geri Kabul Anlaşması'nın ne anlama geldiğine ve olası sonuçlarına değiniliyor. Yazarlar, bugünkü göçmen krizinin kökenlerine inerek Türkiye-Suriye ilişkilerini yakın tarih çerçevesinde değerlendirirken, Türkiye-AB ilişkilerinde Suriyelilerin rolüne, mültecilerin Avrupa'ya ulaşma yolunda yaşadığı sıkıntılara yer veriyorlar. Türkiye'nin mülteci krizi öncesi Esad hükümetiyle ilişkilerine dair bir değerlendirme yapılırken, Türkiye-Suriye ilişkilerinin daha çok ekonomi eksenli olduğu, Türkiye'nin Suriye'yi Ortadoğu pazarına açılan bir kapı olarak gördüğüne, Suriye'nin ise Türkiye aracılığıyla modern Batı ekonomisine eklenmeye çalıştığına ve iki taraf için de karşılıklı bir ekonomik çıkarın söz konusu olduğuna dikkat çekiliyor. Suriye'den göçmen akının başlamasıyla başlangıçta, Batı dünyasından gelecek olan yardımlara kapalı olan Türkiye'nin, bu durumu problem olarak görmediği, Suriyelilerin Türkiye'nin misafiri olduğunu dünyaya göstermeye çalıştığı ancak dünyaya vermek istediği mesajın, bu problemle ekonomik ve siyasi olarak tek başına mücadele edecek gücünün olduğu argümanı tartışılmaktadır.

Zeynep Kadirbeyoğlu ve Dilek Çınar'ın deneysel çalışmalarına dayanan Göç ve Vatandaşlık bölümünde, Türkiye'de vatandaşlık hakkı edinme süreci incelenirken, vatandaşlık başvurularında sorulan soruların bazı insan hakları normlarını ihlal ettiğine dair eleştiriler dile getirilmektedir. Bu bölümde kullanılan veriler daha önce Türkiye'de vatandaşlık edinme sürecine dâhil olmuş insanlarla yapılan mülakatlarla elde edilmiş ve bu insanların tecrübelerinden hareketle bir çalışma oluşturulmuştur.

Yaşar Aydın ise kendi bölümünde, Türkiye'nin yurt dışında yaşayan Türkler aracılığıyla yaratmaya çalıştığı Türk diasporasında etkili olan ekonomik, siyasi ve kültürel faktörlere yer veriyor. Diasporanın ekonomik ayağında Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu'nun faaliyetlerine değinilirken, siyasi anlamda Türkiye'nin Avrupa'da bir güç sağlaması için özellikle Almanya'da yaşayan Türklerin Alman siyasi hayatına başarılı bir şekilde entegre olmalarını ve siyasete aktif katılımlarını teşvik ettiği ifade edilmektedir. Kültürel aktivitelerde ise yurt dışında birçok merkezde faaliyet gösteren Yunus Emre Enstitülerine dikkat çekilmektedir.

Kitabın son bölümü ise kitabın editörlerinden biri olan Barbara Pusch tarafından kaleme alınıyor ve bu bölümde Türkiye ve Almanya arasında oluşan ulus aşırı alanın Türk tarafına yer verilerek Alman vatandaşlarının Türkiye'de yaşayan en büyük Avrupa Birliği vatandaş grubu olduğuna dikkat çekiliyor. Pusch, 2015 yılında hazırladığı "Dual Citizenship and Other Modes of Legal Membership in the Transnational German-Turkish Space" başlıklı çalışmasında elde ettiği verilerden faydalanarak Türk Alman ulus aşırı alanındaki yasal üyelerden hangi aktörlerin Türk tarafında yer aldığını ve çifte vatandaşlığın bu ulus aşırı alanda ne gibi etkileri olduğunu anlamayı amaçlıyor. Bunu yaparken de Türkiye'deki Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile Düzenli Göçmenlerin Çalışma İznine Dair Kanunu değerlendiriyor.

Kitapta göçle ilgili genel olarak vurgulanan şey; göçmenlerin, topluma entegrasyonunun tek taraflı bir durum olmadığı ve entegrasyonun, hem ev sahibi toplumun hem de yeni gelenlerin karşılıklı olarak değişmesiyle inşa edilen bir olgu olduğudur. Kısaca göç nasıl statik bir olgu değilse, entegrasyon da değişimle kendini tamamlayan bir durumdur. Bu, kitaptaki bölümlerin sahip olduğu ortak argümanlardan biridir.

Kitabın en başarılı yanlarından biri her bir bölümde ilgili konuyla ilgili kavramsal çerçeveyi çizmeye önem vermesidir. Anlam karmaşasına yol açmadan kelimelerin sahip olduğu farklı anlamlara yer verilmesi, okuyucu için konuyu anlamayı kolaylaştırıyor. Hatta bazen kelimelerin kökenlerine kadar analiz edilmesi de olumlu olarak değerlendirilecek bir durumdur.

Derleme bir kitap olan *Turkish Migration Policy*'de on farklı bölümde ortak bir teorik çerçeve bulunmamaktadır, ancak her bölüm kendi alanıyla ilgili bir teoriye dayandırılmıştır. Ampirik çalışmalarla teorinin başarılı bir şekilde birlikte ele alınması kitabın akademik bir çalışma olarak değerlendirilmesine katkı sağlamıştır. Ancak yine derleme kitap olmasından ötürü ortaya çıkan bir durum bizi bu kez olumsuz bir nokta ile karşılaştırmaktadır. Kitabın bölümlerinin farklı yazarlar tarafından ele alınması, bazen özellikle birtakım tarihsel bilgilerin, uluslararası anlaşma içeriklerinin ya da göçle ilgili yasaların açıklanmasında kitap boyunca tekrara düşüren bir duruma yol açmakta, bu durum da zaman zaman okuyucu açısından zorluk yaratmaktadır.

Kitap, metodolojik açıdan da çeşitliliğe sahiptir. Verilerin toplanmasında anket ve mülakat gibi yöntemlerin kullanılması, göç çalışmalarında en önemli unsurun birey olması sebebiyle daha ikna edici bir çalışmanın ortaya çıkmasına sebep olmuştur. MIPEX gibi göçmen entegrasyonunu ele alan indekslere yer verilmesi ise kitapta kantitatif ve kalitatif yöntemlerin birlikte kullanılması bakımından önemlidir ve kitabın ampirik yönünü güçlendirmiştir.

Kitapta göze çarpan küçük ama önemli bir ayrıntı ise kitabın objektif yaklaşımına bir katkı sağlamaktadır. Devlet adamı (*statesman*) kavramı ele alınırken aynı zaman da devlet kadını (*stateswoman*) kavramının da vurgulanması kitabın cinsiyetçi bir tutumunun olmadığına göstergesidir.

Sonuç olarak, *Turkish Migration Policy*, göç ile ilgilenen, Türkiye'nin göç politikaları alanındaki çalışmalara başlangıç yapmak isteyenler için tavsiye edilebilecek bir eserdir. Türkiye'nin göç politikalarını tarihsel bir perspektifte incelemek, Türkiye'nin göç politikalarında uyguladığı yasaları, taraf olduğu uluslararası anlaşmaları daha detaylı öğrenebilmek ve güncel mülteci krizinde Türkiye Avrupa Birliği ilişkilerinin detaylarına hâkim olmak adına başvurulabilecek ve keyifle okunabilecek bir kitaptır.